

LA NAVEGACIÓ DE BARCELONA A LES ANTILLES DEL 1767 AL 1777

Contribució a l'estudi de l'obertura
del comerç amb Amèrica al segle XVIII

per JOAQUIM LLOVET
Publicista

L'any 1765 marcà la fi de l'exclusiva secular d'un sol port (primer Sevilla, després Cadis) per a totes les relacions comercials entre Espanya i les Índies. Per reial decret del 16 d'octubre del susdit any, Carles III, dins la nova política de «comerç lliure», autoritzà la navegació directa entre les illes de Cuba, Santo Domingo, Puerto Rico, Margarita i Trinitat i els ports de Sevilla, Cadis, Màlaga, Alacant, Cartagena, Barcelona, Santander, la Corunya i Gijón. Era la primera de les alliberacions parcials de comerç i hi culminava tota una etapa de reformes del sistema comercial americà (fundació de companyies privilegiades, supressió del sistema de flotes i fires, generalització dels vaixells de «registre»). Després, els beneficis del «comerç lliure» foren estesos a la Lluïsiàna (1768), a les províncies de Campeche i Yucatán (1770), a la de Santa Marta (1776), a la de Buenos Aires i ports habilitats de les costes de Xile i del Perú (1778, 2 febrer). Finalment, Carles III, mitjançant la pragmàtica del 12 d'octubre del mateix any 1778, promulgà el famós reglament i els aranzels reials per al «comerç lliure» d'Espanya i les Índies, en el qual va refondre les alliberacions parcials abans esmentades, habilità alguns ports més per al tràfic directe, i encara disposà determinades mesures per a afavorir el comerç i protegir la navegació amb Amèrica.

La transcendència de la dita pragmàtica ha fet que se'ns hagi presentat l'any 1778 com a una fita cabdal per a la història de Catalunya, com a un punt d'arranc —d'un *take-off*, per dir-ho en termes de moda— de l'economia del Principat en tutelar aquella disposició reial un corrent de navegació amb el Nou Món, del qual havien de derivar uns beneficis prou vistents. En canvi, les alliberacions parcials anteriors a la dita data, mancant de dades estadístiques, han quedat sempre en una boirina, i han estat o bé silenciades o simplement esmentades com a fites demostratives de l'avanç del «comerç lliure» respecte al sistema monopolístic antiquat.

Recentment el tema de la navegació oceànica dels vaixells catalans abans del 1778 ha estat més aprofundit i alhora expressat quantitativament. Ens referim a la investigació duta a terme per Pierre Vilar a l'Arxiu d'Índies, a Sevilla, que li permeté de trobar als registres de la *Contratación* una sèrie de vaixells

en les rutes atlàntiques que identifica com a catalans, i no tan sols pel que es refereix a abans del 1778 sinó àdhuc del 1765, data de la primera alliberació parcial de comerç. Pierre Vilar dóna l'estadística de les entrades i sortides d'aquests vaixells catalans a Cadis, de la qual, i per tal d'assolir una comparabilitat amb les nostres dades que més enllà veurem, només en retindrem les sortides : 43 vaixells de 1740 a 1766, i 33 vaixells de 1767 a 1777 (1). Tanmateix aquest nombre de naus, malgrat ésser representatiu, no és pas massa important, atenent al fet que l'estadística també inclou des del 1755 els vaixells de la Reial companyia de comerç de Barcelona, que gaudia de privilegi per a comerciar amb alguns indrets de les Antilles i d'Amèrica del Centre, hé que amb determinades limitacions. però també cal advertir que Pierre Vilar dubta de les seves llistes per no semblar-li pas exhaustives; hi nota nombroses tornades d'Amèrica a les quals no correspon cap viatge d'anada, per la qual cosa es pregunta si el pas per Cadis no era una obligació sempre respectada, i, finalment, admet que és molt probable que entre el 1770 i el 1777 les seves dades no donin sinó una part del tràfic amb Amèrica (2).

Les recerques que portem a terme a l'Escrivania de Marina de Barcelona —de les quals el present article n'és un avanç— ens il·lustren a bastament sobre aquests interrogants. Als protocols de marina es troben, entre d'altres contractes, els que per disposició de les Ordinacions generals de l'Armada era preceptiu de redactar entre patrons i mariners, en les naus de la travessia d'Amèrica, sobre la remuneració laboral del personal enrolat, per a poder presentar-los a l'aprovació de l'autoritat del ram. Això fa que només comptant amb els contractes protocolitzats a l'escrivania barcelonina, poguem fer-nos una idea del moviment, si no absolut almenys bastant aproximat, de la navegació directa a Amèrica per a cada any, advertint, però, que algun contracte de finals d'un any determinat pot correspondre a una sortida de principis de l'any següent.

La llista detallada dels contractes de 1765 a 1777 pot veure's a l'apèndix al final del present article, però, de moment, heus-ne ací un resum numèric :

<i>Any</i>	<i>Nombre de contractes</i>
1765	—
1766	—
1767	—
1768	3
1769	4
1770	14
1771	6
1772	12
1773	22
1774	11
1775	9
1776	15
1777	28
Total	125

(1) PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna*, IV (Barcelona, 1968), 376-379.

(2) *Id.*, *ibid.*, 388-390.

El moviment de la navegació de Barcelona a les Antilles queda ben expressat al quadre anterior i resulta fàcil de comprovar com després d'algunes alternatives esdevé a l'any 1777 ben important. Ho demostra el fet que els 28 vaixells enregistrats al dit any superi —encara que de poc— el nombre dels sortits l'any següent, a principis del qual ja fou autoritzada la navegació a Buenos Aires, i àdhuc el 1779, plenament en vigor la pragmàtica de Carles III sobre el «comerç lliure». Naturalment, tots els llocs de destinació dels vaixells fins l'any 1777 són reduïts als indrets afectats per les alliberacions parcials des del 1765, i gairebé tots els contractes es limiten a viatges a les illes aleshores anomenades de Barlovento, és a dir: Cuba, Santo Domingo i Puerto Rico.

La comparació de la nostra llista per al període 1767-1777 amb la dels vaixells enregistrats per Pierre Vilar a l'Arxiu d'Índies, demostra que cap de les naus que apareixen a l'escrivania de marina de Barcelona no figura anotada a Cadis, la qual cosa és al cap i a la fi natural: essent com era el comerç de caràcter directe amb Amèrica, no tenen per què aparèixer als registres gaditans. En canvi, els vaixells de la Reial companyia de comerç de Barcelona no surten a la nostra llista, i sí a la de Cadis, continuant amb el deure de prendre-hi «registre» que li fou imposat a l'atorgar-li el privilegi de comerç, i de la qual cosa sabem que es dolia l'any 1768 per tal com els altres comerciants no es trobaven subjectes a la susdita obligació (3).

En resum, el moviment de la navegació catalana cap a Amèrica a partir de la primera alliberació parcial de comerç, l'any 1765, fins el 1777 cal incrementar-lo amb 125 sortides de Barcelona directament cap a les Antilles, o completant, a vegades, el «registre» a algun altre indret, com és ara Sitges, Salou, Vilanova, el Vendrell, Benicarló, València, Alacant, Màlaga, abans de llançar-se a l'Atlàntic. Tot plegat demostra, doncs, que la iniciativa catalana d'aprofitar les alliberacions parcials de comerç fou de més importància que fins al present no s'havia enregistrat —però sí, potser, intuït— i que arribà cap al 1777 a un volum bastant considerable, inferior si es vol als anys *boom* que més tard havien de venir, però digne d'ésser pres en consideració a l'hora d'analitzar la incidència del comerç colonial dins l'economia catalana de la segona meitat del segle XVIII.

(3) FEDERICO RAHOLA Y TRÉMOLS, *Comercio de Cataluña con América en el siglo XVIII* (Barcelona, 1931), 104. En canvi, l'escrivania de marina de Barcelona ja enregistra a l'any 1779 els contractes de tripulació dels vaixells de la Reial companyia.

APÈNDIX

CONTRACTES DE TRIPULACIÓ PER A VIATGES A AMÈRICA (1767-1777)

Destinació: Cuba, Santo Domingo, Puerto Rico (excepte els marcats
amb * = Luïsiانا, i ** = Campeche i Yucatán).

<i>Any</i>	<i>Tipus de vaixell</i>	<i>Nom del vaixell</i>	<i>Patró o capità</i>	<i>Residència</i>
1767	sagetia	Santíssima Trinitat	Manuel Martí	Vilanova
1768	sagetia	Sant Vicenç Ferrer	Sebastià Torrent	Vilanova
	sagetia	La Puríssima Concepció	Cristòfor Amat	Vilanova
	barca	Santíssima Trinitat	Pere Martí	Vilanova
1769	sagetia	Sant Joan Baptista	Josep Baralt	Arenys de Mar
	pinc	La Puríssima Concepció	Cristòfor Amat	Vilanova
	sagetia	Santa Rosalia	Pere Gatell	Torredembarra
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè	Sebastià Carsí	Vilanova
1770	barca	Sant Joan Baptista	Joan Font-rodona	Pineda
	sagetia	Ntra. Sra. de la Misericòrdia	Josep Casañes	Sitges
	sagetia	Sant Francesc de Paula	Francesc Vidal	
	*pollacra	La Verge de Montenegro i Sant Francesc de Paula	Isidre Millet	Barcelona
	sagetia	Sant Antoni de Pàdua i Sant Francesc Xavier	Antoni Vidal	Barcelona
	*sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè i Sant Josep	Antoni Mora	Mataró
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè	Francesc Jubany	
	sagetia	Sant Francesc Xavier	Pau Oller	Arenys de Mar
	sagetia	Sant Joan Baptista	Josep Baralt	Arenys de Mar
	sagetia	Ntra. Sra. del Carmen	Pere Esparragó	
	barca	Santíssima Trinitat	Pere Martí	Vilanova
	**pinc	Ntra. Sra. de Montserrat	Bartomeu Roger	Barcelona
	sagetia	Sant Joan Baptista	Joan Ràfols	Vilanova
	sagetia	Sant Isidre	Isidre Vigo	Vilanova
1771	sagetia	La Verge del Carme	Francesc Pruna	
	barca	Ntra. Sra. de Montserrat	Antoni Gelpí	Arenys de Mar
	sagetia	Sant Joan Baptista	Josep Baralt	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Concepció	Bartomeu Mont	
	pinc	Sant Josep	Bartomeu Rabassa	
	sagetia	Sant Vicenç Ferrer	Sebastià Torrents	
1772	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Pere Esparragó	
	pinc	Santa Anna	Isidre Fàbregas	
	sagetia	Sant Josep	Joan B. Cudina	
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Salvador Julià	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè i Sant Josep	Antoni Mora	
	sagetia	Sant Jeroni	Joan Colomer	
	sagetia	Sant Joan Baptista	Lluís Baralt	
	sagetia	Sant Bru	Josep Guisart	
	sagetia	Sant Crist	Cristòfor Vivó	

<i>Any</i>	<i>Tipus de vaixell</i>	<i>Nom del vaixell</i>	<i>Patró o capità</i>	<i>Residència</i>	
1773	sagetia	Sant Francesc de Paula	Josep Mallol		
	fragata	La Puríssima Concepció	Bartomeu Mont		
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Francesc Pruna		
	sagetia	Sant Isidre	Isidre Vigo		
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Bonaventura Gualba	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Jaume Esparragó	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Tomàs Taxonera	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. del Remei	Joan Carbó		
	sagetia	Ntra. Sra. de la Misericòrdia	Jaume Vilardebò	Mataró	
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Fèlix Grau	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Francesc Xavier	Ignasi Fita	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Narcís	Pere Escardó		
	sagetia	Verge del Carme	Josep Carcasès		
			i Sant Antoni de Pàdua		
1774	sagetia	Santa Rosalia	Pere Gatell	Torredembarra	
	sagetia	Sant Josep	Bartomeu Rabassa	Tossa	
	sagetia	Verge del Carme	Jaume Fornells	Mataró	
	sagetia	Sant Joan Baptista	Lluís Baralt	Arenys de Mar	
	sagetia	Jesús, Maria, Josep	Josep Baralt		
	sagetia	Sant Jeroni	Joan Colomer	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Salvador Julià	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè	Francesc Jubany		
	sagetia	Santa Anna	Jaume Casanovas		
	sagetia	Sant Joan Baptista	Joan Puig	Sitges	
	sagetia	Concepció	Lluís Vidal	Sitges	
	sagetia	Sant Quirze i Santa Julita	Joan March	Calella	
	sagetia	Sant Quirze i Santa Julita	Bonaventura Bofill	Calella	
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Francesc Pruna	Arenys de Mar	
	*pollacra	Ntra. Sra. de Montenegro	Bonaventura Bavi	Lloret de Mar	
		i Sant Francesc de Paula			
1775	sagetia	Ntra. Sra. de l'Assumpció	Josep Ros	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. de Montserrat	Antoni Gelpí	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Jeroni	Bonaventura Rocosa	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. del Remei	Joan Carbó		
	sagetia	Sant Josep	Joan B. Cudina	Mataró	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Misericòrdia	Jaume Vilardebò	Mataró	
	sagetia	Ntra. Sra. del Roser	Marià Illa	Blanes	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè	Joan Gualba	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. del Carmen	Francesc Jubany		
	sagetia	El Dolcíssim Nom de Jesús	Francesc Serra	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mar	Josep Gelpí	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Joan Baptista	Joan Puig	Sitges	
	sagetia	Sant Joan Baptista	Lluís Baralt	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Josep	Joan B. Cudina	Mataró	
1776	sagetia	Jesús, Maria, Josep	Josep Baralt		
	sagetia	Ntra. Sra. del Remei	Joan Carbó		
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Joan B. Xifré	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Francesc Pruna	Arenys de Mar	
	paquebot	Sant Josep	Cristòfor Carsí	Vilanova	
			i Sant Francesc de Paula		
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Bonaventura Baralt	Arenys de Mar	
	sagetia	La Sacra Família	Joan Compta	Arenys de Mar	
	sagetia	El Sant Àngel de la Guarda	Joaquim Arnau	Arenys de Mar	
	sagetia	Ntra. Sra. de la Mercè	Pere Fàbregas	Arenys de Mar	
	sagetia	Santa Anna	Josep Fàbregas	Barcelona	
	sagetia	Sant Joan Baptista	Joan Puig	Sitges	
	**sagetia	Ntra. Sra. del Roser	Salvador Pruna	Arenys de Mar	
	sagetia	Sant Gaietà i Sant Cristòfor	Cristòfor Rosell	Vilanova	

<i>Any</i>	<i>Tipus de vaixell</i>	<i>Nom del vaixell</i>	<i>Patrò o capità</i>	<i>Residència</i>
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Josep Graciós	Mataró
	sagetia	Ntra. Sra. del Roser	Marià Illas	Blanes
	bergantí	Ntra. Sra. de la Mercè	Matias Sagarra	Barcelona
	sagetia	Verge del Roser	Joan Ferrer	Vilanova
	sagetia	Ntra. Sra. del Remei	Joan Carbó	Mataró
	pollacra	Verge de Montserrat	Josep Antoni Cot	Mataró
	sagetia	Ntra. Sra. del Roser	Bonaventura Pruna	Barcelona
	sagetia	Jesús, Maria, Josep	Josep Compta	Arenys de Mar
	sagetia	El Sant Angel de la Guarda	Joaquim Arnau	Arenys de Mar
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Joan B. Xifré	Arenys de Mar
	fragata	Santa Faç	Josep Masó	Arenys de Mar
	bergantí	La Verge del Roser	Grau Oligós	Barcelona
	sagetia	Sant Joan Baptista	Joan Puig	Sitges
	pollacra	Jesús, Maria, Josep	Antoni Guillivart	Vilanova
	sagetia	Sant Crist del Calvari	Fèlix Catà, menor	Arenys de Mar
	fragata	Santa Eulàlia	Josep Arnau	Barcelona
	paquebot	Ntra. Sra. del Carme i de la Mercè	Joan Manjolet	Barcelona
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Pere Buch	Canet de Mar
	sagetia	Ntra. Sra. de la Cinta	Dionís Tort	Vilanova
	sagetia	Santíssima Trinitat	Magí Julià	Barcelona
	sagetia	Verge de Montserrat	Antoni Gelpí	Arenys de Mar
	sagetia	Santa Rosalia	Pere Gatell	Torredembarra
	sagetia	Sant Francesc Xavier	Pelegrí Bori	Sitges
	sagetia	Sant Francesc de Paula	Jaume Trèmul	Torredembarra
	pollacra	La Verge de la Mercè	Bernat Bovera	Barcelona
	sagetia	Ntra. Sra. del Roser	Marià Illas	Blanes
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Fèlix Graciós	Mataró
	fragata	Puríssima Concepció	Bartomeu Mont	Tossa
	sagetia	Sant Francesc d'Assís	Josep Molet	Canet de Mar
	sagetia	Ntra. Sra. del Carme	Gabriel Alsina	Arenys de Mar
	sagetia	Ntra. Sra. del Remei	Joan Carbó	Arenys de Mar
	sagetia	Verge de la Pineda	Pere Maurí	Torredembarra
	paquebot	Puríssima Concepció	Pere Màrtir Santi	Sant Feliu de Guixols

(Barcelona, Arxiu Històric de Protocols. Escrivania de Marina, notari Vicenç Simon, n.º 30 a 35, anys 1765-1777.)